

Yttrande över betänkandet Skärpta villkor för friskolesektorn SOU 2025:37

Fremia är Sveriges största fristående arbetsgivarorganisation som organiserar 5 000 arbetsgivare med tillsammans drygt 150 000 anställda inom i huvudsak Kooperation, civilsamhälle, idéburen välfärd och samhällsnytta samt medarbetar- och partnerägda företag. Med 1 300 medlemmar inom utbildningsområdet är Fremia den största och mest erfarna arbetsgivarorganisationen för idéburna förskolor och skolor.

Fremia har fått möjlighet att yttra sig över delbetänkandet Skärpta villkor för friskolesektorn (SOU 2025:37).

Sammanfattning

Fremia instämmer i bedömningen att oseriöst ägande, oförutsedda nedläggningar och konkurser behöver förebyggas. Därmed ser vi positivt på att tillsynsmyndigheterna ska få skarpare verktyg för att kunna ingripa mot aktörer som inte är villiga att åtgärda brister i sina verksamheter. Samtidigt måste det ske på villkor som inte hindrar seriösa huvudmän från att etablera sig och fortsätta bedriva sina verksamheter med rimliga förutsättningar.

Fremias medlemmar inom förskola och skola består till övervägande del av huvudmän som återinvesterar sitt eventuella överskott i den egna verksamheten. De drivs som kooperativ eller stiftelser med demokratisk värdegrund och samhällsnyttiga syften. Det beivrar otillåtna värdeöverföringar och säkerställer en ansvarsfull användning av skattepengar. Det är av yttersta vikt att beakta de idéburna och kooperativa förskole- och skolverksamheternas förutsättningar inför beslut om nya regleringar. Annars finns det risk för att den goda mångfaldsambition som var tanken bakom hela friskolereformen hotas.

Fremia vill betona att det just nu florerar många utredningar och förslag inom utbildningsområdet. Dessa behöver analyseras tillsammans för att få en helhetsbild över vilka konsekvenser som förslagen får för förskole- och skolhuvudmän, speciellt för de

idéburna och de allra minsta. Målbilden måste hela tiden vara bättre förutsättningar för en kvalitativ undervisning och en ändamålsenlig och rättvis finansiering.

Övergripande synpunkter

De skärpta kraven på ekonomisk långsiktighet och stabilitet behöver vara pricksäkra och anpassas till olika förutsättningar och behov hos förskole- och skolhuvudmän. Därtill ska det finnas förutsättningar för tillsynsmyndigheterna att göra rättssäkra och likvärdiga bedömningar vid granskning av huvudmännens ekonomi. Utredningens resonemang kring de nya ekonomiska kraven, bland andra en tillräckligt stor buffert, är inte tydligt och riskerar att leda till olika bedömningar av olika kommuner.

Betänkandets förslag om särredovisning av varje enhets resurser och granskning av en revisor innebär nya administrativa uppgifter och kostnader för en stor del av de idéburna huvudmännen, speciellt de mindre. Om syftet med särredovisningen är att kontrollera att förbudet mot vinstutdelning eller andra värdeöverföringar är verksamt, anser vi att idéburna huvudmän inte ska omfattas av förslaget. I annat fall blir det ytterligare ett krav som gynnar vidareetablering av de större aktörerna och ska finansieras av pengar som annars skulle ha gått till undervisning.

Krav på ekonomiska förutsättningar (6)

Utredningen gör bedömningen att de ekonomiska trösklarna för att starta en skola är låga. (SOU 2025:37, s. 253). Samtidigt visar en rapport från Skolinspektionen (Dnr 2024:1620) att enbart 21 av 83 ansökningar om nyetablering eller utökning av skolverksamhet godkändes under 2024. 20 av dessa godkända ansökningar kom från aktiebolag som ingår i en etablerad skolkoncern.

Även om skälen till avslag i vissa fall inte var kopplade till huvudmännens ekonomiska förutsättningar, visar siffrorna tydligt att kraven för nyetablering och utökning av förskole- och skolverksamhet redan idag är högt uppställda, och särskilt missgynnar de minsta aktörerna.

I betänkandet föreslås att vid en förlust i verksamheten ska det finnas en buffert, för att negativa resultat ska kunna hanteras utan att det egna kapitalet förbrukas. Utöver detta ska ett tillräckligt stort eget kapital finnas och huvudmannens ekonomi kunna stärkas genom att fysiska eller juridiska personer tillskjuter medel (SOU 2025:37, s. 256).

En stor del av Fremias idéburna medlemmar drivs av kooperativ och stiftelser som varken har möjlighet till ett stort kapital vid etablering eller förstärkning av den befintliga verksamhetens ekonomi genom ett kapitaltillskott. Vidare har idéburna verksamheter,

speciellt de mindre, sällan möjlighet att bygga upp en stor buffert. All skolpeng används direkt till verksamheten, förutom en liten likviditet för att hantera oförutsedda händelser och framtida behov. Om skärpta krav på ekonomiska förutsättningar ska införas, behöver det också finnas reella möjligheter för samtliga huvudmän, oavsett driftform, att uppnå dessa. Utöver det bedömer vi att utredningens resonemang kring vad en tillräcklig buffert innebär och vad ska beaktas vid en sådan bedömning behöver förtydligas.

Därtill ser vi det som bekymmersamt att utredningen inte utvecklar något resonemang kring tillsynsmyndigheternas tillämpning av kraven om ekonomiska förutsättningar. I dagsläget varierar kommuners resurser och kompetens inom tillsyn och tillståndsprövning. Om det ska införas ännu skarpare krav på ekonomi är det av yttersta vikt att kommuner har förutsättningar att göra rättssäkra bedömningar. I annat fall riskerar man olikvärdiga bedömningar och för högt uppställda krav. Föreskrifter, stödmaterial eller annan typ av vägledning för kommuner måste finnas på plats inför eventuellt ikraftträdande av de nya reglerna.

Krav på särredovisning och revision (4.3)

Utredningen föreslår nya krav på fullständig ekonomisk redovisning per förskole- och skolenhet samt att huvudmännens årsredovisning eller årsbokslut ska granskas av en revisor. Vidare konstaterar utredningen att de minsta aktörerna kommer att få högst kostnad per enhet och att detta i förlängningen kan gynna större aktörer, uppmuntra till ytterligare konsolidering på marknaden och leda till minskad mångfald (SOU 2025:37, s. 484).

För aktiebolag av en viss storlek gäller redan i dagsläget krav på revisor. Förslaget kommer därför ytterst att drabba huvudmän som drivs som förening, stiftelse eller trossamfund. Med andra ord kommer sådana huvudmän som inte delar ut vinst och använder all skolpeng i sin skolverksamhet påverkas mest av förslaget om redovisningskrav.

Fremia har inga synpunkter på att redovisning ska krävas, där den uppfyller något syfte. Om syftet med revisionskravet är tillförlitlighet och kontroll av värdeöverföringarna anser vi att kravet inte ska omfatta de idéburna verksamheterna, för vilka värdeöverföringar inte är aktuella.

Verkställande direktör

Petter Skogar

Skoljurist

Aira Byciute Nygård